

DOI: <https://doi.org/10.26565/1992-4224-2022-37-10>

УДК (UDC) 502.4 : 551.4 (477)

В. Ф. ЗАГРІЙЧУК,

аспірант кафедри геоморфології і палеогеографії

e-mail: vzagriychuk93@gmail.com ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0001-8925-8328>

Львівський національний університет імені Івана Франка,

вул. Університетська, 1, Львів, 79000, Україна

ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНИЙ ФОНД ЗАХІДНОЇ ЧАСТИНИ ПІВНІЧНО-ПОКУТСЬКОЇ ВИСОЧИНИ: СТРУКТУРА ТА ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ ОПТИМІЗАЦІЇ

Мета. Проаналізувати структуру й особливості природно-заповідного фонду у межах західної частини Північно-Покутської височини та з'ясувати проблеми і перспективи його оптимізації.

Методи. Польовий, аналіз, опрацювання фондових матеріалів природоохоронних служб, дистанційні методи досліджень, картографічний.

Результати. Природно-заповідний фонд західної частини Північно-Покутської височини формує один регіональний ландшафтний парк, 15 заказників, 37 пам'яток природи, 12 заповідних урочищ, три дендропарки та п'ять парків-пам'яток садово-паркового мистецтва. Найбільшим за площею є Дністровський РЛП (19 556 га), на який припадає 96% від загальної площі ПЗФ регіону. Велика кількість цінних об'єктів неживої природи: печери, скелі, уступи, карстові лійки і провалля, джерела знаходяться за межами Дністровського РЛП. Цінні об'єкти потребують охорони у формі геологічних пам'яток природи та карсто-спелеологічних заказників для подальшого їх збереження, оскільки карстові провалля та лійки, зрідка підніжжя скель стають місцями накопичення побутових відходів місцевого населення. Це призводить до втрати цінності природного об'єкту, забруднення навколишнього середовища, погіршення екологічного стану території.

Висновки. Пропонується створити карсто-спелеологічний заказник для збереження та охорони печер, карстовий полів околицях с. Ісаків. В якості геологічних пам'яток природи необхідно взяти під охорону великі карстові провалля («вертеби») та печеру «Покутянка» (довжина ходів близько 935 м). Необхідно створити гідрологічні пам'ятки природи для збереження високо-дебітних джерел, водоспадів на травертинових скелях, що зосереджені вздовж схилів-стінок Дністра.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: Північно-Покутська височина, Прут-Дністровське межиріччя, Дністровський РЛП, заказник, пам'ятка природи, заповідне урочище

Як цитувати: Загрійчук В. Ф. Природно-заповідний фонд західної частини Північно-Покутської височини: структура та проблеми і перспективи оптимізації. *Людина та довкілля. Проблеми неоекології*, 2022, Вип. 37. С. 104-122. DOI: <https://doi.org/10.26565/1992-4224-2022-37-10>

In cites: Zahriichuk V. F. (2022). Natural reserve fund of the western part of the North Pokuttya highland: structure and problems and prospects of optimization. *Man and Environment. Issues of Neoeology*, (37), 104-122. <https://doi.org/10.26565/1992-4224-2022-37-10> (in Ukrainian)

Вступ

Північно-Покутська височина простягається вузькою смугою з північного заходу на південний схід між річками Дністер та Прут на 250 км. Майже по середині височину розділяє на дві частини Хотинська височина. Західна частина Північно-Покутської височини вузька, середня ширина сягає 40–50 кілометрів, її висота складає 200–300

м над рівнем моря. У межах території досліджень виокремлюють Бистрицько-Тлумацьку, Олешанську, Чернелицьку, Городенківську, Кіцманську та Заставнівську височини, які знаходяться на території п'ятих адміністративних районів – Тисменицького і Тлумацького (тепер Івано-Франківський), Городенківського (тепер Коломийський)

© Загрійчук В. Ф., 2022

[This is an open access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License 4.0.](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

Івано-Франківської області та Заставнівського і Кіцманського (тепер Чернівецький) Чернівецької області (рис. 1).

Згідно фізико-географічного районування територія досліджень відноситься до Прут-Дністровської височинної області [1].

Височина характеризується загалом хвилястим рельєфом, глибоко розчленованим уздовж Дністра. Найдавніші породи належать до протерозою, вище залягають юрські, крейдові і неогенові відклади, які

представлені морськими платформеними фаціями. У межах поширення платформених фацій у розрізі крейди виділяють відклади верхнього альбу, сеноману, турону і сенону. Неоген представлений відкладами баденію (тортону) [2].

На території району досліджень повсюдно поширені відклади богородчанської світи, представлені пісковиками, глинами, вапняками. Їх потужність – 40-60 м. Також поширена тираська світа, яка представлена

Рис. 1 – Місцезнаходження західної частини Північно Покутської височини.

Fig. 1 – Location of the western part of the North Pokut Upland

гіпсами і ангідритами, спостерігаються у вигляді смугивздовж сіл Кутище, Олеша, Петрів, Гарасимів, Гавриляк, Гончарів. Власне завдяки наявності цих порід розвиваються карстові процеси і формуються карстові форми рельєфу [3].

На території дослідження активно розвиваються сучасні геоморфологічні процеси, зокрема: площинний змив і лінійна ерозія, дефлюкція, карст, флювіальні, абразія, зсувні процеси та інші. Різноманітні природні умови таширокий спектр розвитку геолого-геоморфологічних процесів сприяли утворенню

різних форм рельєфу, ландшафтних комплексів цінних у природно-пізнавальному, науковому й естетичному планах, які заслуговують на охорону, збереження і рекреаційне використання. Значна їхня частина охоплена охороною у складі природно-заповідного фонду регіону, інша – потребує охорони і раціонального використання.

Мета – проаналізувати структуру природо-заповідного фонду західної частини Північно Покутської височини. Виділити основні проблеми функціонування та визначити шляхи оптимізації.

Методика дослідження

Під час дослідження опрацьовано фондів джерела та статті науковців по даній тематиці. Основний метод – аналіз матеріалів з переліком об'єктів ПЗФ. За допомогою картографічних матеріалів визначено місцезнаходження об'єктів та нанесено їх на карту.

Опрацьовано фондів матеріали Державного управління екології і природних ресурсів Івано-Франківської та Чернівецької областей [4, 6–7], відкритих ресурсів [8–12] та фондів матеріалів РЛП «Дністровський» [13] з'ясовано стан охорони цінних

об'єктів неживої природи у межах досліджуваного регіону.

На детальному рівні геоморфологічна будова території досліджена недостатньо. В основному публікації виконані на рівні геоморфологічних областей [3, 14, 15]. Серед регіональних досліджень на рівні районів слід відзначити праці Й. Гілецького [3, 15], М. Гарматій [14] М. Приходька, У. Абрамюк, І. Бойчука [5] та власні дослідження морфології і морфометрії рельєфу частини території Північно-Покутської височини [16–19].

Результати дослідження та обговорення

В Україні існує 11 категорій заповідності у структурі природно-заповідного фонду, які створюються для збереження цінних об'єктів з природоохоронною, науковою, естетичною, освітньою, рекреаційною чи іншою суспільною метою. До природно-заповідного фонду належать:

1) *природні території та об'єкти* – природні заповідники, біосферні заповідники, національні природні парки, регіональні ландшафтні парки, заказники, пам'ятки природи, заповідні урочища;

2) *штучно створені об'єкти* – ботанічні сади, дендрологічні парки, зоологічні парки, пам'ятки природи, парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва [20].

До об'єктів вищої категорії заповідності відносять природні заповідники (ПЗ), біосферні заповідники (БЗ) та національні природні парки (НПП), а до нижчої – регіональні ландшафтні парки (РЛП), заказники, пам'ятки природи (ПП), заповідні урочища (ЗУ). Об'єкти вищої заповідності є *природно-заповідними установами*, тобто організаціями, які мають спеціальні адміністрації. Також природно-заповідними установами є ботанічні сади (БС), дендрологічні парки (ДП), зоологічні парки (ЗП) і парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва (ППСПМ) загальнодержавного (національного) значення, а також РЛП.

Найнижчими за рівнем охорони та заповідання у регіоні досліджень є заказники та пам'ятки природи. Зазначені заповідні об'єкти мають на меті збереження невеликих за площею цінних ділянок чи об'єктів, не мають спеціальних адміністрацій, їхні території не вилучаються у землекористувачів. В

залежності від мети створення та об'єктів охорони заказники поділяють за змістом на: ландшафтні, лісові, ботанічні, загально-зоологічні, орнітологічні, ентомологічні, іхтіологічні, гідрологічні, загально-геологічні, палеонтологічні та карстово-спелеологічні [20].

Пам'ятки природи створюються для охорони окремих цінних об'єктів чи процесів. За змістом їх поділяють на комплексні, пралісові, ботанічні, зоологічні, гідрологічні та геологічні. Ці об'єкти можуть знаходитися у межах інших об'єктів природно-заповідного фонду. Заказники і пам'ятки природи за значення і ступенем охорони можуть бути місцевого та загальнодержавного (національного) значення [20].

Західна частина Північно-Покутської височини знаходиться на стику двох крупних природних регіонів – Передкарпаття та Поділля, які належать відповідно до Карпатської гірської країни та Східно-Європейської рівнини. Ці регіони кардинально відрізняються один від одного геоструктурним положенням, історією геологічного розвитку та формування рельєфу, а відповідно геологічною будовою і морфологією рельєфу. Відмінність регіонів визначає прояв й активізацію дещо відмінних геоморфологічних процесів, які формують сучасний рельєф. Важливим чинником формування рельєфу досліджуваної території є флювіальні процеси, які пов'язані з діяльністю річки Дністер та його приток.

Площа дослідження складає близько трьох тисяч квадратних кілометрів. Найдавніші породи, якими складена Північнопокутська (Прут-Дністровська) височина належать до палеозою. Тут поширені девонські та силурійські відклади. Це перешарування

червоноколірних відкладів, переважно представлених пісковиками, рідше аргілітами та алевролітами. Унікальність геологічних відслонень регіону полягає в тому, що тут можна спостерігати складні результати відкладення осадів у напівконтинентальних умовах під впливом тектонічних рухів [21–23]. Найкращі за експонованістю відслонення спостерігаються у долині річки Дністер, де наявні високі ерозійні уступи.

Мезозойські відклади представлені відкладами юри та крейди. Юрські вапняки. Ці породи можна спостерігати у розрізах в околицях сіл Нижнів, Буківна та Кутище. Крейдяні відклади на території району виявлені морськими платформеними фаціями. У межах поширення платформених фацій у розрізі крейди виділяють відклади верхнього альбу, сеноману, турону і сенону [2, 3, 15].

Неоген представлений відкладами баденію (тортону). На території району досліджень повсюдно поширені відклади богородчанської світи, представлені пісковиками, глинами, вапняками. Їх потужність – 40-60 м. Також поширена тираська світа, яка представлена гіпсами і ангідритами. Гіпси добре проявляються широкою смугою вздовж сіл Кутище, Олеша, Петрів, Гарасимів, Гавриляк, Гончарів на Прикарпатті та в межах Чернівецької області. Власне завдяки наявності цих порід розвиваються карстові процеси і формуються карстові форми рельєфу [2, 3, 15, 22, 23]. Простежується закономірність зміни віку порід у напрямку спадання з заходу на схід. Східніше на денну поверхню виходять більш давні породи. Це пов'язане із ерозійною роботою річок, які глибше врізаються у породи при наближенні до річки Дністер [24].

Згідно з сучасним геоморфологічним районуванням [1] територія дослідження розташована у межах двох областей. Зокрема, північно-східна частина входить у межі Придністровської частини *Волино-Подільської області*, а південно-західна – у *Передкарпатській області*. У межах досліджуваної території виділяють три геоморфологічні райони. Придністровсько-подільська структурно-денудаційна уваліста, сильнорозчленована височина та Північнопокутська структурно-денудаційна полого-хвиляста височина Подільської підобласті, Тлумацько-Обертинська акумулятивно-денудаційна, алювіальна (давньотерасова) хвиляста слаборозчленова-

на височина Покутсько-Буковинсько-Передкарпатської підобласті [1].

Згідно з фізико-географічним районуванням, територія Північнопокутської лежить в межах Прут-Дністровської височинної області [1].

Західна частина Північнопокутської височини характеризується хвилястим рельєфом, який розчленований дрібними річками та потоками. Висоти коливаються в межах 150-200 м. Серед них трапляються виположені ділянки, які характеризуються перепадом висот 5–10 м. Південно-східна частина – у межах Чернівецької області більш виположена. Тут спостерігаються широкі виположені ділянки. Цю ділянку К. Геренчук називає Прут-Дністровським вододілом західної частини межиріччя, де близько від поверхні залягають гіпсоангидрити тираської світи. Тому тут спостерігається карстовий тип рельєфу. Карстові лійки розташовані, в основному, вздовж тектонічних порушень з підвищеною тріщинуватістю гірських порід. Розміри лійок від 10 до 80 м у діаметрі округлої форми [23].

На території дослідження активно розвиваються сучасні геоморфологічні процеси. Активним агентом рельєфотворення є річка Дністер та її притоки. Тут спостерігається ерозійна і акумулятивна робота річки у вигляді підрізання берегів, утворення акумулятивних руслових форм. На виположених привершинних ділянках спостерігається активний розвиток площинної ерозії, на стрімкіших схилах – лінійної ерозії. Практично суцільне поширення гіпсів сприяє розвитку карстових процесів, наявності різноманітних карстових форм рельєфу (проваль – місцева назва “вертеби”, лійок, понорів). У межах долин річок вздовж крутих берегів спостерігаються відслонення геологічних порід, що знаходяться на крутих уступах – схилах-стінках уздовж Дністра. Також на схилах у долині Дністра та дрібних річок спостерігаються зсуви, осипища та обвали.

Розглянемо структуру ПЗФ (табл. 1), його геопросторові риси та особливості природно-заповідних територій та об'єктів західної частини Північнопокутської височини. Найбільша концентрація природно-заповідних об'єктів спостерігається у центральній частині досліджуваного регіону, у якій розташовано Дністровський РЛП (рис. 2).

Таблиця 1

Структура природно-заповідного фонду західної частини Північно Покутської височини
Table 1
The structure of the nature reserve fund of the western part of the Northern Pokuttian Upland

Категорія ПЗФ	Кількість, шт	Площа, га
Регіональний ландшафтний парк	1	19556
Заказники	15	339,6
<i>ландшафтні</i>	9	188,8
<i>лісові</i>	-	-
<i>ботанічні</i>	1	24,2
<i>загальнозоологічні</i>	-	-
<i>орнітологічні</i>	2	63,5
<i>етимологічні</i>	-	-
<i>іхтіологічні</i>	1	2
<i>гідрологічні</i>	-	-
<i>загальногеологічні</i>	-	-
<i>палеонтологічні</i>	-	-
<i>карстово-спелеологічні</i>	2	61,1
Пам'ятки природи	36	182,8
<i>комплексні</i>	5	44,4
<i>пралісові</i>	-	-
<i>ботанічні</i>	4	78,6
<i>зоологічні</i>	-	-
<i>гідрологічні</i>	9	5,2
<i>геологічні</i>	18	54,6
Заповідні урочища	12	305,4
Дендрологічні парки	3	26,7
Парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва	5	31

За кількістю у структурі ПЗФ (рис. 3) найбільше пам'яток природи (36 об'єктів). Трохи менше на території досліджень заповідних урочищ (12) та заказників (15). Охороняються переважно природні комплекси із реліктовою, унікальною або типовою рослинністю. Такий розподіл є звичним як України вцілому, так і для регіону досліджень, оскільки категорія пам'яток природи є невеликою за площею і може охоронятися один об'єкт, зокрема і живої природи. На території західної частини Північнопокутської височини знаходяться дев'ять ландшафтних заказників, які охороняють реліктові степові природні комплекси Лісостепу (ділянки інтразональних степів). Також створено два орнітологічні та карстово-спелеологічні заказники і по одному ботанічному та іхтіологічному.

Серед пам'яток природи переважають геологічні. Їх налічується дев'ятнадцять. На

досліджуваній території, зокрема в Чернівецькій області, активно розвиваються карстові процеси, тому є багато унікальних карстових об'єктів, які відображають перебіг та етапи розвитку карсту. Також у складі ПЗФ регіону чисельними є гідрологічні пам'ятки природи (8). Це в основному невеликі водоспади, які, здебільшого, розташовані на схилах Дністра та його притоках.

На Прут-Дністровському межиріччі також взято під охорону цінні природні комплекси у формі п'яти комплексних пам'яток та ботанічні об'єкти (місця зростання рідкісних видів) у якості чотирьох ботанічних пам'яток природи.

Досить численними у межах західної частини Північнопокутської височини є заповідні урочища (12). Здебільшого це степові ділянки з унікальними формами рельєфу.

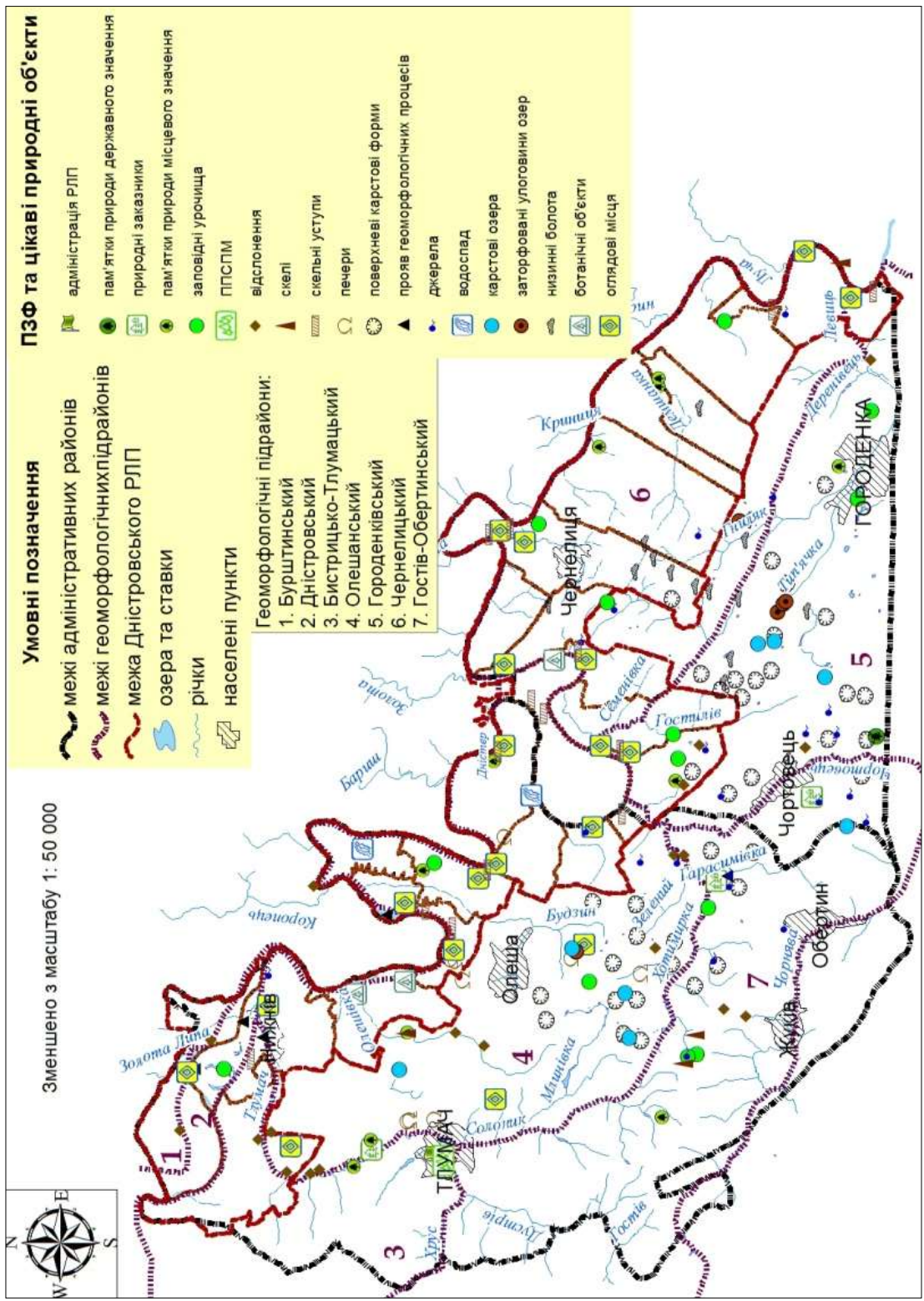

Рис. 2 – Території та об'єкти ПЗФ Північнопокутської височини у районі розташування Дністровського РЛП [18]

Fig. 2 – Territories and objects of the North Pokutsky Upland NPF in the area of the Dniester RLP location [18]

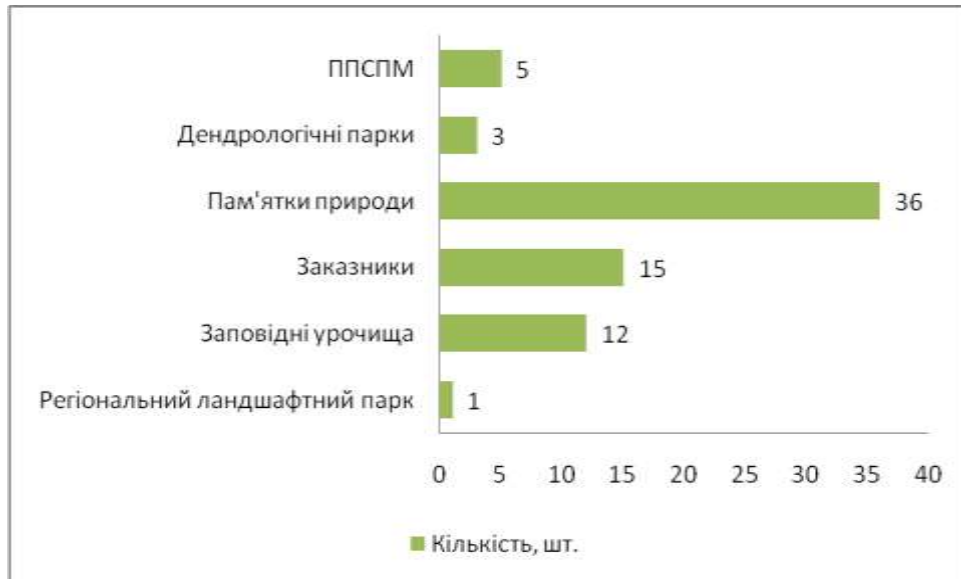

Рис. 3 – Структура ПЗФ Прут-Дністровської височини

Fig. 3 – The structure of the NPF Prut-Dniester Upland

Цікавими у дендрологічному плані є п'ять парків-пам'яток садово-паркового мистецтва. Найбільший з них знаходиться у місті Тлумач – сучасний міський парк. Чотири інших ППСПМ знаходяться на місці давніх парків в околицях маєтків кінця XIX–початку XX століть місцевих панів.

За площею у структурі ПЗФ досліджуваної території домінує Дністровський регіональний ландшафтний парк, який значно переважає об'єкти інших категорій (рис. 4). РЛП включає у свої межі велику кількість цікавих об'єктів, охороняючи унікальну територію на лівобережжі Дністровського каньйону.

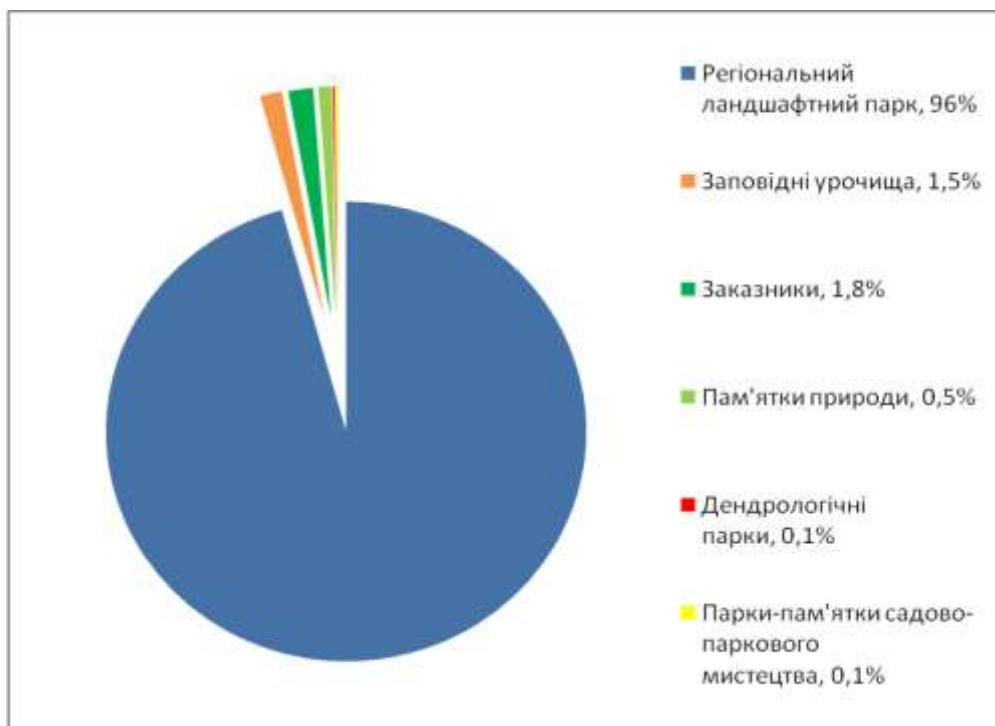

Рис. 4 – Розподіл ПЗФ західної частини Північнопокутської височини за площею

Fig. 4 – Distribution of PZF of the western part of the North Pokut Upland by area

Заповідні урочища та заказники займають приблизно однакову площу – відповідно 305 та 339 га. Трохи меншу площу – 184 га займають пам'ятки природи. Незначна частка площі ПЗФ припадає на дендропарки (26 га) та парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва (31 га) (табл. 1).

Детально схарактеризуємо існуючі об'єкти ПЗФ території західної частини Північнопокутської височини.

Регіональний ландшафтний парк «Дністровський» є найбільшим природоохоронним об'єктом у досліджуваному регіоні. Він простягається вузькою смугою вздовж Дністра з північного заходу на південний схід. Загальна площа парку складає 19 556 га, створений у 1993 році з метою збереження та рекреаційного використання унікальних природних комплексів вздовж ріки Дністер в межах Івано-Франківської області.

Парк є природоохоронною установою місцевого значення, адміністрація парку знаходиться у містечку Тлумач. РЛП розташований на території Городенківського й Тлумацького (зараз Коломийського та Івано-Франківського) районів. У його склад увійшли природно-заповідні об'єкти, які створені раніше. У структурі земельного фонду сільських рад, які входять у Парк переважають сільськогосподарські угіддя. В Коломийському (Городенківському) районі вони становлять 72%, а в Івано-Франківському (Тлумацькому) – 64%

від площі РЛП. Частка лісових земель відповідно становить 23 та 18%. Решта території знаходиться під поселеннями і дорогами, водотоками та землями, що не вкриті рослинністю (здебільшого скелі).

Заповідні урочища:

1. «Гора Червона»(5,0 га).Охороняються реліктові угруповання осоки низької. Місцезростання типових для подільських степів видів – самосилу гайового, цибулі гірської, резеди жовтої.
2. «Крива». Площа – 64,0 га. Урочище з угруповання степової рослинності: сон чорніючий, півники угорські, оман мечолистий та дубово-грабові ліси з рідкісним для регіону трав'яним покривом;
3. «Громовий міст». Площа – 2,0 га. Степова ділянка з типовою для придністровських степів рослинністю, рідкісних реліктових (горицвіт весняний,зіновать біла), червонокнижних (сон чорніючий) видів.
4. «Нижнівське» – евтрофне болото з прилеглим середньовіковим грабовим лісом. Розташоване у долині річки Дністер на місці стариці на північ від с. НижнівТлумацького району (рис. 5). Об'єкт займає площу 53 га. Природно-охоронний статус об'єкту надано у 1993 році. Тут зростають рідкісні для Придністров'я глечики жовті, цикута отруйна. На скелях серед лісу виявлено рідкісний вид папороті – щитник Роберта.

Рис. 5 – Заповідне урочище «Нижнівське»
(територія урочища оконтурена на фрагменті космоснімку)

Fig. 5 – Nyzhnivske Nature Reserve
(the territory of the tract is outlined on a fragment of a space photograph)

5. «Долинянське». Площа 0,9 га. Болото із типовою болотною рослинністю. Статус природоохоронного об'єкта надано у 1983 року. Перебуває у віданні Долинської сільської ради. На ділянці зростають такі унікальні та рідкісні види: рогіз широколистий, рогіз вузьколистий, їжача голівка пряма, вовче тіло болотне, осока омська, бобівник трилистий, зелений мох, калієргонела заго-стрена.
  6. «Кип'ячка» – низинне болото з добре збереженим рослинним покривом. Місце зростання рідкісних рослин. Знаходиться поблизу м. Городенка та займає площу 6 га. Об'єкт взятий під охорону у 1993 році.
  7. «Лисяче царство» – вапняковий останець з рослинністю центральноєвропейських придністровських степів. В результаті активного розвитку карстових процесів, сформувалися багато заглиблень і тріщин, де живуть лисиці. Це також місце поширення рослин, які занесені до Червоної книги України – ковила, сон чорнючий, відкашник. Взято під охорону у 1993 році.
  8. «Попове болото» – невеличке типове авто-трофне болото карстових лійок площею 0,5 га. У його межах ростуть лікарські рослини (бобівник трилистий, м'ята довголиста, звіробій чотирикрилий). Ділянка знаходиться поблизу с. Вільхівці.
  9. «Хрещатицько-Звенячинське» – урочище площею 25 га розташоване поблизу сіл Хрещатик і Звенячин Заставнівського району Чернівецької області. Являє собою стрімкі схили правого берега Дністра з мальовничими скелями, місце зростання таволги польської.
  10. «Деревниця» – розташована в Заставнівському районі, поблизу села Репуженці. Загальна площа 98 га. Статус надано для збереження природного комплексу правобережних ярів Дністровського каньйону з відслоненнями корінних порід і джерелами прісних та мінеральних вод. На території урочища багато стрімких урвищ у вигляді скелястих виступів та кам'яних нагромаджень.
  11. «Мартинівське» – заповідне урочище в Заставнівському районі, яке розташовується на південний захід від села Чорний Потік. Площа 26 га. Статус надано для збереження червонокнижної степової рослинності на схилах річки Чорний Потік та інших рідкісних для Буковини рослинних комплексів.
  12. Урочище «Цовдри» є ланцюгом гіпсових горбів з карстовими лійками, покритих остепненими луками та петрофітною рослинністю. Об'єкт знаходиться поблизу с. Озеряни Івано-Франківського (Тлумацького) району Івано-Франківської області.
- Заказники:**
1. «Могила». Площа – 1,88 га. Ландшафтний заказник є рідкісним осередком степової рослинності, серед якої багато видів, занесених до Червоної книги України, – ковила пірчаста, ковила волосиста, сон чорнючий, ясенець білий та інші;
  2. «Підбавки». Площа – 0,12 га. Остепнена лучна ділянка, місце зростання рідкісних видів рослин, що зникають, – осока низька, оман мечолистий, ломиніс цілолистий, лещиця дністровська, само сил паннонський. Також об'єкт має статус орнітологічного заказника.
  3. «Обертинська долина». Об'єкт, площею 29,0 га знаходиться поблизу с. Чортовець. Ландшафтний заказник. Цінний для Придністер'я осередок степової рослинності, де зростають відкатник осотовидний, волошка руська, ковила волосиста, ясенець білий.
  4. «Пугачівка». Площа об'єкту – 4 га. Ландшафтний заказник знаходиться між селами Гавриляк та Гарасимів. Це система високих горбів, нижня частина яких заліснена (рис 6), а верхня вкрита степовою рослинністю. Також степова рослинність зростає на відкритих ділянках у нижній частині схилів.
  5. «Меленещина». Площа – 5 га. Ландшафтний заказник. Охороняються степові рослини угруповання гіпсових горбів представлені ковилою пірчастою, горицвітом, типчаком, оманом мечолистим, осоки низької, цибулі гірської та інших (рис. 7). Знаходиться поблизу с. Палагичі.
  6. Орнітологічний заказник «Дністровський». Площа 13,5 га. Створений для захисту унікальної колонії сірих чапель, яка налічує близько сотні гнізд. Має науково-пізнавальне та естетичне значення. «Василівська вирва» – іхтіологічний заказник місцевого значення площею 2 га, який створено 1992 року неподалік села Василів Заставнівського району. Охоплює акваторію руслу Дністра з глибокою вирвою, яка є місцем зимовання рідкісних видів риб.

Рис. 6 – Вкриті лісовою рослинністю схили в урочищі «Пугачівка»

Fig. 6 – Slopes covered with forest vegetation in the Pugachivka tract.

Рис. 7 – Виходи гіпсоангідритів на стрімких схилах в урочищі «Мелінещина»

Fig. 7 – Exits of gypsum anhydrites on steep slopes in the tract "Melineschina"

7. «Кадубівська стінка» – ландшафтний заказник загальнодержавного значення (від 1994). Знаходиться на пд. околиці с. Кадубівці Заставнівського району Чернівецької області. Площа складає 22,8 га. Охороняється лівий стрімкий скелястий борт реліктової долини Кадубівського потоку, складений гіпсами і вкритий екстразональними степовими угрупованнями, характерними для Поділля. Зростають 15 видів рослин, занесених до Червоної книги України,

зокрема малопоширені – мінуарція дністровська, тонконіг різнобарвний, чебрець і цибуля подільські, сон великий і чорніючий. Поширені печери, провалля, лійки; відбувається повне поглинання гіпсовим масивом Кадубівського потоку.

8. «Совицькі болота» – ландшафтний заказник загальнодержавного значення загальною площею 105 га. Представляє собою типовий водно-болотний ландшафт для Буковини. Взято під охорону в 1994 року. Тут

- зустрічаються рідкісні види рослин і тварин, які занесені до Червоної книги України.
9. «Совицький рів» – ландшафтний заказник місцевого значення. Площа 5,3 га. Знаходиться у Кіцманській громаді Чернівецької області. Охороняється балказ лучно-степовою рослинністю та великою кількістю карстових форм, закладена уздовж тектонічного рову.
  10. «Кліводинський» – орнітологічний заказник площею 50 га. Знаходиться у Чернівецькій області. Охороняється лісосмуга вздовж залізничної колії, де домінують ясен звичайний, в'яз, робінія. Також тут, вздовж річки Совиці, проживає колонія чапель.
  11. «Мальовнича діброва» – ботанічний заказник місцевого значення. Площа 24,2 га. Знаходиться у межах Кіцманської громади. Охороняється корінний тип лісу, в якому переважають буково-грабові насадження.
  12. «Говтрівська стінка» – карстово-спелеологічний заказник площею 15,7 га. Охороняється каньйоноподібна долина, в якій яскраво проявляються карстові процеси на різних стадіях. У межах заказника ростуть рідкісні види наскельно-степової рослинності – переважно ендеміки та релікти: ковила волосиста, чебрець подільський, мінуарція дністровська, а також лишиця дністровська, зіноват біла, тонконіг різнобарвний.
  13. «Юрківський карст» – карстово-спелеологічний заказник місцевого значення. Розташований у межах Заставнівського району Чернівецької області. Площа 12,1 га. Охороняється ділянка території, на якій розташовані карстові лійки різних стадій формування. Заказник є місцем вивчення процесів карстоутворення.
  14. «Чорнопотоцький» – карстово-спелеологічний заказник загальнодержавного значення площею 49 га. Охороняється печера Чорнопотоцька довжиною більше 970 метрів та кілька дрібних печер, де спостерігаються різні стадії карстоутворення. Межі території не винесені в натуру, а ділянка не внесена до кадастру.
- Пам'ятки природи місцевого значення:**
1. «Данчиця» – комплексна пам'ятка природи, площею 6,1 га, яка знаходиться поблизу сіл Петрів та Сокирчин Івано-Франківського (Тлумацького) району. Об'єкт розташований на високому березі річки Дністер. Ділянка взята під охорону для збереження унікальних природних ландшафтів.
  2. «Неопалима купина». Ботанічна пам'ятка природи площею 0,5 га. Охороняються рідкісні степові види айстр. Охороняються стрімкі схили ріки Дністер вкриті популяціями ясенцю білого, зіноваті білої, рідкісних степових видів айстри, суниці зеленої;
  3. «Папороть-листовик». Площа – 0,5 га. Комплексна пам'ятка природи. Великий камінь з кількома сотнями екземплярів реліктового виду папороті – чистовика сколопендрового та інших рідкісних видів.
  4. «Чертяк». Площа – 5,0 га. Ботанічна пам'ятка природи. Ділянка із залишками степової рослинності. Переважають типчакково-різнотравні угруповання, серед них: горицвіт весняний, чистець прямий, шавлія кільчаста, підмаренник справжній з цінними видами лікарських рослин – валеріана висока, перець водяний, іван-чай, буквиця лікарська, наперстянка великоцвіта, родовик лікарський. У карстовому утворенні – озеро.
  5. «Петрівська липа» – пам'ятка живої природи, яка знаходиться у с. Петрів Тлумацького району. Ботанічну пам'ятку природи взято під охорону у 1993 р. з метою збереження одного старовікового екземпляра липи серцелистої.
  6. «Городище» – ботанічна пам'ятка природи, яка розташована на схід від с. Хотимир. Площа об'єкту 55 га, об'єднує кілька високих горбів із виходами гіпсів по обидва боки, які вкриті лучно-степовою рослинністю. Виявлено також ендемічні і реліктові види – осока низька, ковила пірчаста і волосиста, самосилпанонський, оман мечолистий та інші.
  7. «Говтри» площею 5 га знаходиться поблизу с. Вікняни – комплексна пам'ятка природи. Являє собою схил з відслоненнями гіпсу у вигляді природної скелі. Зверху покрите степовою та лучно-степовою рослинністю. Взятий під охорону 1996 року (рис. 8).
  8. «Лиса Гора» – проєктована пам'ятка природи загальнодержавного значення площею 8 га. Об'єкт знаходиться поблизу села Жабокруки – південно-східний схил гіпсового останця із відслоненням і щебенистими розсипами (рис.9). Через геоморфологічні особливості на схилах утворилися невеличкі печери. В урочищі зростає кілька видів рослин, характерних для південних степів.
  9. Урочище «Масьок» – ботанічна пам'ятка природи загальнодержавного значення, яка знаходиться поблизу с. Острівець. Являє собою фрагмент придністерського степу площею 18 га. Об'єкт створений 1975 року.

Рис. 8 – Природне відслонення гіпсів в урочищі «Товтри»

Fig. 8 – Natural exposure of gypsum in the tract "Tovtry"

Рис.9 – Проектована пам'ятка природи державного значення «Лиса гора»

Fig.9 – The designed natural monument of state importance "Bald Mountain"

10. «Глушківські скелі» – геологічна пам'ятка природи. Знаходиться на південь від села Глушків і має площу 2 га. Це ряд відслонень порід різного віку. Скелі цінні тим, що дають змогу вивчати історію геологічного розвитку регіону.
11. «Борівецька» – комплексна пам'ятка природи загальнодержавного значення площею 20,4 га. Створена 1996 року поблизу села Борівці Чернівецької області. Головним об'єктом охорони є карстове озеро із

плавучими торфовими островами. Об'єкт є унікальним у своєму роді, має наукову, рекреаційну та освітню цінність.

12. «Озеро Бездонне» – гідрологічна пам'ятка природи. Взято під охорону типове для регіону карстове озеро. Площа 3,4 га.
13. Печера Скитська знаходиться у Заставнівському районі Чернівецької області (4,2 га). Типова гіпсова печера з цінними вториннокристалічними утвореннями.

14. «Звинячинська мінеральна» – гідрологічна пам'ятка природи місцевого значення площею 0,1 га. Охороняється джерело із мінеральною водою.
15. «Джерело Хрещатик» – Розташована в межах Заставнівський району Чернівецької області, при північній околиці села Хрещатик. Пам'ятка площею 0,3 га створена для збереження гідрокарбонатно-сульфатно-кальцієво-натрієвої води.
16. «Кадубівська лійка» – геологічна пам'ятка природи місцевого значення. Охороняється велика карстова лійка, у яку впадає водний потік.
17. «Водоспад Кулівецький» – гідрологічна пам'ятка природи місцевого значення. Площа 0,5 га. Являє собою пороги висотою до метра у руслі потоку.
18. «Водоспад Дорошівський» – гідрологічна пам'ятка природи місцевого значення. Площа 0,1 га. Мальовничий водоспад на Товтрянсько-Дорошовецькому потоці (права притока Дністра). Водоспад утворився в місці, де потік перетинає вапняково-доломіто-мергелисті скельні породи. Висота водоспаду – близько 6 метрів.
19. «Василівські водоспади» – геологічна пам'ятка природи місцевого значення. Площа 0,01 га. Знаходиться поблизу села Василів.
20. «Василівська стінка» – геологічна пам'ятка природи місцевого значення, яка знаходиться в Заставнівському районі Чернівецької області. Охороняються відслонення чорних сланців на стрімкому березі Дністра.
21. «Одайський провал» – геологічна пам'ятка природи. Глибокий карстове провалля у днищі річки. Площа 0,75 га. Приклад типової форми рельєфу, що утворилась унаслідок активного карстового процесу.
22. «Митківська стінка» – геологічне відслонення на стрімкому правому березі Дністра.
23. «Джерело Вікно» – гідрологічна пам'ятка природи.
24. «Водоспад Чернопотоцький» – геологічна пам'ятка природи місцевого значення. Площа 0,1 га. Мальовничий водоспад з цікавою геологічною будовою.
25. «Водоспад Фалинський» – геологічна пам'ятка природи місцевого значення. Площа 3,2 га.
26. «Печера Піонерка» – геологічна пам'ятка природи. Знаходиться в межах Юрковецької сільської громади Чернівецького району Чернівецької області на захід від с. Погорілівка. Довжина печери складає 550 м з перепадом висот 15 м. Печера починається гротом з висотою входу 2,1 м. Печера складається з трьох рівнів. Максимальна ширина ходів близько 3–4 м, висота від 1 до 6 м. Основна цінність печери – наявність різновікових фрагментів семи стадій розвитку карстового процесу. У печері зимують невеликі групи кажанів.
27. «Печера Руїна» – геологічна пам'ятка площею 0,3 га. Охороняється карстове провалля, яке знаходиться на місці реліктової печери. Печера розташована на території карстово-спелеологічного заказника «Юрківський карст».
28. «Печера Фуштейка» – площею 2,5 га знаходиться в межах Чернівецького району Чернівецької області. Активна гіпсова печера з постійним водотоком. Загальна довжина 201 м з широким входом понад 2 м.
29. «Онутська стінка» – геологічна пам'ятка природи місцевого значення. Площа 24 га. Стінка являє собою відслонення стратотипів силуру, девону, крейди, міоцену. Протяжність стінки близько 2 км.
30. «Печера Дуча» – карстово-спелеологічна пам'ятка природи місцевого значення.
31. «Печера Баламутівська» – площа 10 га. Довжина печери близько 200 м. Типова печера буковинського карстового регіону. Це приклад перебігу підземних карстових процесів.
32. «Печера Пісочниця» – карстово-спелеологічна пам'ятка природи місцевого значення. Площа 1 га. Охороняється рідкісний тип ерозійних печер.
33. «Ржавинецьке болото» – комплексна пам'ятка природи місцевого значення. Площа 4,4 га. Охороняється цінна водноболотна ділянка з карстовим озером на пізній стадії евтрофікації.
34. «Совицькі понори» – карстово-спелеологічна пам'ятка природи. Площа 21,5 га. Охороняються карстові понори, у яких спостерігаються вкляузи.
35. «Оршовецька мінеральна» – гідрологічна пам'ятка природи місцевого значення. Площа 0,5 га. Охороняється вода з сульфатно-хлоридно-натрієвим складом.
36. «Садгірська мінеральна» – гідрологічна пам'ятка природи місцевого значення. Площа 0,3 га. Пам'ятка перебуває у процесі скасування статусу через пересихання свердловини з природних причин.

Дендрологічні парки

1. «Пролісок» – дендрологічний парк місцевого значення. Площа 0,3 га. Знаходиться у селі Устя Івано-Франківської області. Належить Устянській ЗОШ.
2. «Киселівський Гайдейка» – дендрологічний парк місцевого значення у Чернівецькій області. Площа 20,4 га. Створений у 1999 році для збереження давнього дендрологічного парку, який створений місцевим поміщиком Іваном фон Зоттою у 1894 році.
3. «Заставнівський» – дендрологічний парк місцевого значення, який знаходиться у містечку Заставна Чернівецької області. Охороняється близько 15 видів дерев та 40 видів трав'яної рослинності. Площа 6 га.

Парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва:

1. Тлумацький міський парк налічує більше 40 видів дерев. Природоохоронний статус надано у 1993 році. Площа 12,5 га.
2. Заставнянський ППСМ місцевого значення. Площа 2 га. Закладений в кінці XIX століття. Зростають білі тополі віком понад сто років.
3. Вікнянський ППСМ створено 1979 року. Охороняється парк, який закладений 1810 року. На площі 2 га ростуть близько 20 видів дерев та чагарників, у т.ч. рідкісних і старовікових: гінкго дволопате, платан кленолистий, шовковиця біла, тополя пірамідальна, верба вавилонська, в'яз карликовий, а також дуби віком понад 250 років. У межах парку знаходиться палац Зотта – помешкання одного із буковинських панів.
4. Лужанський ППСМ створений 1984 року площею 4,6 га. Створений на основі парку, закладеного у XIX ст. Налічує кілька видів рідкісних дерев, зокрема, закладену алею катальп – квітучих рідкісних дерев.
5. Оршовецький ППСМ створений в 1850 році на площі 10 га. Тут налічується більше 70 видів дерев і чагарників, зокрема й екзотичні. Знаходиться в селі Оршівці Чернівецької області.

У межах території дослідження серед об'єктів природного походження добре охороняються схили річки Дністер, які входять до Дністровського РЛП. У його склад увійшли також пам'ятки природи, які створені до організації РЛП. У достатній мірі охороняються ландшафтні заказники

Придністер'я. Під охорону взято дев'ять об'єктів з цінними ландшафтними комплексами, зокрема і реліктовими. У межах Івано-Франківщини акцент зроблено саме на охорону об'єктів живої природи. Пам'ятки природи тут переважно комплексні або ботанічні.

На Чернівецьчині добре охороняються пам'ятки неживої природи. Їх налічується 18 і серед них в основному печери, лійки та відслонення. Також значною є кількість гідрологічних пам'яток (озера, водоспади та джерела мінеральних вод). Здебільшого це джерела мінеральних вод.

В достатній кількості охороняються заповідні урочища (Цовдри, Мартинівське, Дервниця, Хрещатицько-Звеничине, Нижнівецьке, Крива та інші), проте є багато цікавих об'єктів, які слід ще детально дослідити.

На досліджуваній території західної частини Північнопокутської височини важливо взяти під охорону локальні об'єкти цінні у рекреаційному, науковому, освітньому та інших аспектах, які ще не охороняються. Серед таких можна виокремити карстові лійки, які місцями сягають до 50 метрів у діаметрі та до 30 м завглибшки в околицях сіл Гавриляк, Гончарів, Олеша, Живачів. На виположених ділянках карстові лійки формують карстові поля площею у десятки гектарів в околицях сіл Олеша, Ісаків, Гавриляк.

Поблизу Одаєва знаходяться кілька вертикальних печер. Найбільшою серед них є *печера Думка* з довжиною ходів до 170 м. Це єдина печера з горизонтальною системою ходів із поміж усього комплексу. Ці печери знаходяться у межах Дністровського РЛП. Проте є необхідність їхньої охорони, як пам'ятки неживої природи, що не суперечить чинному законодавству.

На Придністерському Покутті також не охороняється найбільша печера регіону – «Покутянка» завдовжки 935 м. Знаходиться об'єкт неподалік с. Хотимир. Трохи північніше знаходиться печера «Лісок», яка має 212 метрів ходів. Ці печери знаходяться за межами Дністровського РЛП. Їх необхідно взяти під охорону.

Ще одним скупченням невеликих печер є їхній комплекс поблизу с. Локітка, де знаходиться найгарніша із печер Тлумаччини – «Сталактитова». Попри свою незначну довжину (43 м), вона зберегла у своїх ходах сталагміти, найбільший із яких

заввишки 1,5 метрів. Також тут знаходяться печери «Мокра» і «Вертикальна» [8, 10].

Великий комплекс печер знаходиться на північ від села Ісаків неподалік схилу річки Дністер. Тут знаходиться кілька вертикальних печер незначних розмірів – «Данчиця-1», «Данчиця-2», «Данчиця-3». Найбільші із них досягають 38 м завглибшки. Ці печери також не охороняються.

Печери є цінними у науковому, рекреаційному та естетичному плані. Необхідно створити у межах району їхньої концентрації *карстово-спелеологічний заказник*. Це дало б можливість зберегти об'єкти, які знаходяться у межах лісів і часто засмічуються місцевими мешканцями і «дикими» туристами. Є необхідність облагородження території поблизу печер, створення умов для можливості їхнього відвідування.

У формі геологічних пам'яток природи пропонуємо взяти під охорону великі карстові лійки, які у регіоні трапляються не поодинокі і сягають великих розмірів (більше 50 м у діаметрі та 20 м у глибину). Слід відзначити лійки поблизу сіл Гавриляк, Олеша, Живачів, Гончарів, та інші. Скупчення карстових лійок які утворюють карстові поля, які слід взяти під охорону у вигляді карстово-спелеологічного заказника. Найбільше лійок у межах Олешанської та Заставнівської височин.

Уздовж схилів Дністра на правобережжі трапляються невеликі водоспади, утім числі на травертинових скелях, які утворилися внаслідок виходу на поверхню джерел у межах крутих схилів. Такі об'єкти також не охоронялися на Тлумаччині. Необхідно взяти їх під охорону в статусі гідрологічних пам'яток природи місцевого значення

Важливо взяти під охорону також окремі унікальні природні об'єкти, зокрема, старовірові дерева – двохсотлітню липу у с. Кутище та столітні дуби, які трапляються в

деяких населених пунктах Івано-Франківщини та Чернівеччини.

Отже, пропонуємо взяти під охорону наступні цінні природні об'єкти: 1) *карстові лійки* у межах Тлумацького (тепер Івано-Франківського) району в околицях сіл Гавриляк, Гончарів, Олеша, Живачів. Їх тут налічується понад 20 з діаметром більше 50 м; 2) *геологічні відслонення* у вигляді вертикальних стінок у межах долини Дністра в околицях сіл Нижнів, Одаїв, Ісаків, які мають геологічну цінність у плані вивчення історії формування регіону; 3) *печерний комплекс «Одаївські печери»*, який розташований поблизу села Одаїв Івано-Франківського (Тлумацького) району; 4) печеру «Покутянка» поблизу села Хотимир; 5) *скупчення карстових печер* поблизу села Ісаків; 6) старовірові дерева в багатьох поселеннях регіону досліджень.

Західна частини Північнопокутської височини охоплює західне лівобережжя Дністровського каньйону – унікального геолого-геоморфологічного утворення в Україні, який віднесено до «Семи чудес природи України». Існуючий стан охорони Дністровського каньйону трьома національними парками (Галицький, «Дністровський каньйон», Хотинський) і Дністровським РЛП та велика кількість заказників і пам'яток природи, спрямованих на збереження цінних об'єктів неживої природи у його межах є вагомим підставою для надання придністровській частині території Північнопокутської височини статусу *національного геопарку* [25–30].

У результаті створення пропонованих об'єктів ПЗФ збільшиться площа природоохоронних територій, а нові об'єкти стануть основою для подальшої рекреаційної, освітньої роботи та наукових досліджень, зокрема у контексті надання заповідним територіям Дністровського каньйону статусу національного геопарку.

Висновки

На території західної частини Північнопокутської височини відсутні об'єкти ПЗФ високого рангу заповідності – природні і біосферні заповідники та національні природні парки. На лівобережжі Дністра у межах Тернопільщини розташований НПП «Дністровський каньйон», на північний захід від Північнопокутської височини на Передкарпатті знаходиться

Галицький НПП, а на південному сході правобережні схили Дністра охороняються у межах Хотинського НПП. Отже, *каньйон Дністра* – унікальний геолого-геоморфологічний об'єкт, який входить у перелік «Семи чудес природи України» добре забезпечений охороною переліченими національними парками та Дністровським РЛП.

Природно-заповідний фонд західної частини Північнопокутської височини формує один регіональний ландшафтний парк, 12 заповідних урочищ, 15 заказників, 37 пам'яток природи, три дендропарки та п'ять парків-пам'яток садово-паркового мистецтва. Найбільший за площею – Дністровський РЛП (19 556 га) займає 96% від загальної площі ПЗФ регіону.

У категорії заказники здебільшого охороняються ландшафтні комплекси і об'єкти живої природи. Переважають ландшафтні заказники (9) та є один ботанічний, два орнітологічні і один іхтіологічний заказники. Об'єкти неживої природи охороняються тільки у двох карстово-спелеологічних заказниках. Зазначимо, що на території дослідження відсутні загальногеологічні та палеонтологічні та гідрологічні заказники.

Серед пам'яток природи переважають об'єкти, спрямовані на охорону неживої природи. Охороняються 18 геологічних і 9 гідрологічних об'єктів. В основному це печери і відслонення гірських порід та джерела мінеральних вод на Чернівецьчині. Охороняються також 5 комплексних і 4 ботанічних об'єкти.

Пропонуємо створити карстово-спелеологічний заказник поблизу с. Ісаїв в Івано-

Франківському районі (колишня Тлумаччина) для охорони печерного комплексу, який складається із кількох невеликих вертикальних печер.

У межах Дністровського РЛП пропонується створити геологічну пам'ятку природи для охорони печерного комплексу «Одаївські печери». Це унікальні на Придністерському Покутті карстові об'єкти, які потребують охорони для їх збереження у природному стані. Рекомендуємо створити геологічну пам'ятку природи для збереження печери «Покутянка», яка є найдовшою на Покутті (935 м).

Необхідно створити гідрологічні пам'ятки природи на місці виходу джерел на крутих схилах річки Дністер, де утворюються водоспади переважно у формі спадаючих крапель.

Створення нових об'єктів ПЗФ збільшить ступінь заповідності території Північнопокутської височини та забезпечить збереження унікальних і цінних об'єктів природи регіону. Відзначимо, що відтинок Дністровського каньйону на даній території у комплексі з сусідніми національними парками дають перспективу надання їй статусу національного геопарку для збереження й геотуристичного використання унікального геолого-геоморфологічного утворення України – Дністровського каньйону.

Конфлікт інтересів

Автор заявляє, що конфлікту інтересів щодо публікації цього рукопису немає. Крім того, автор повністю дотримувався етичних норм, включаючи плагіат, фальсифікацію даних та подвійну публікацію.

Список використаної літератури

1. Національний атлас України. НАН України, Інститут географії, Державна служба геодезії, картографії та кадастру; під ред. Л.Г. Руденка. Київ : ДНВП «Картографія», 2007. 435 с.
2. Гофштейн І. Д. Неотектоніка і морфогенез Верхнього Придністров'я. К.: Вид-во АН УРСР, 1962. 118 с
3. Гілецький Й.Р. Географія Івано-Франківської області. Природа: навч. мат. Івано-Франківськ, Галичина, 1992. 40 с.
4. Природно-заповідний фонд Івано-Франківської області. Реєстр-довідник/ Сав'юк В. О. та ін. Державне управління екологічної безпеки у Івано-Франківській області. Івано-Франківськ, 1995. 70 с.
5. Приходько М.М., Абрамюк У.М., Бойчук І.І. Природно-заповідні території та об'єкти Івано-Франківщини. Івано-Франківськ, 2000. 272 с.
6. Природно-заповідний фонд Івано-Франківської області. URL: <https://pzf.land.kiev.ua/pzf-obl-9.html>
7. Природно-заповідний фонд Чернівецької області. URL: <https://pzf.land.kiev.ua/pzf-obl-24.html>
8. Замки, відпочинок, оздоровлення і зцілення в Галичині. URL: <http://www.zamky.com.ua>
9. Карпати. Інфо. URL: <https://www.karpaty.info/en/uk/ch/>
10. Тлумачька РДА. Офіційний сайт. URL: <http://ww2.if.gov.ua/tlumatska>
11. Городенківська РДА. Офіційний сайт. URL: <http://horodenkarda.gov.ua>
12. Дністровський регіональний ландшафтний парк. URL: <https://www.dnisterpark.if.ua>

13. Звіт про виконання договірної теми «Збір, систематизація та узагальнення матеріалів для розроблення проекту організації території Дністровського регіонального ландшафтного парку» під керівництвом Марискевич О. Г., фондові матеріали Інституту екології Карпат НАН України. 2012. Львів. 72 с.
14. Географія Тлумачького району: посіб. для вчит. та уч. Під ред. Гарматій М. В. Тлумач; РВК «Злагода», 2002. 36 с.
15. Гілецький Й. Р. Географія рідного краю Івано-Франківська обл. Львів, ВНТЛ. 1999.
16. Загрійчук В. Ф. Аналіз морфометрії рельєфу Тлумачького району Івано-Франківської області засобами ГІС. Матеріали XVII-ої студентської наукової конференції “Реалії, проблеми та перспективи географії в Україні” (18 травня 2016 р). Львів : ВЦ ЛНУ ім. Івана Франка, 2018. С. 37–45.
17. Загрійчук В. Рекреаційна оцінка рельєфу Дністровського регіонального ландшафтного парку (Івано-Франківська область). *Проблеми геоморфології і палеогеографії Українських Карпат і прилеглих територій*, 2019. Том 9. Вип 1. С. 166–182.
18. Загрійчук В. Пам’ятки природи та історико-культурні об’єкти Дністровського рлп: стан охорони і перспективи туристичного використання. *Проблеми геоморфології і палеогеографії Українських Карпат і прилеглих територій*. 2019. Том 9. Вип. 2. С. 78–83.
19. Загрійчук В. Рекреаційне використання об’єктів неживої природи у Дністровському РЛП: стан, проблеми, перспективи. *Проблеми геоморфології і палеогеографії Українських Карпат і прилеглих територій: матеріали доповідей 12 науково-практичного семінару за міжнародної участі (25-26 листопада 2021)*. Львів : ВЦ ЛНУ ім. Івана Франка, 2021. С. 143–148.
20. Закон України «Про природно-заповідний фонд». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-12#Text>
21. Вялов О.С., Глушко В.В., Гришкевич М.М., Пишванова Я.С. Стратиграфія неогена Передкарпатського і Закарпатського прогиба. Матер. V съезда Карпато-Балканской ассоциации. Киев :Изд. АН УССР, 1962.
22. Природа Івано-Франківської області. Під ред. К. І. Геренчука. Львів : «Вища школа», 1973. 160с.
23. Природа Чернівецької області / Під ред. К. І. Геренчука. Львів: «Вища школа», 1978. 160 с.
24. Рельєф України / Під ред. В.В. Стецюка. Київ : Видавничий дім «Слово», 2010. 688 с.
25. Зінько Ю.В., Шевчук О.М. Проектовані геопарки Західної України. *Фізична географія та геоморфологія*. 2011. Вип. 3(64). С. 41–55.
26. Шевчук О. Методичні засади створення національних геопарків в Україні. *Науковий вісник Чернівецького національного університету: Географія*. Вип. 587-588. 2011. С. 82–88.
27. Брусак В., Баюнова Б. Пам’ятки неживої природи Галицького району Івано-Франківської області: сучасний стан та перспективи екотуристичного використання. *Проблеми геоморфології і палеогеографії Українських Карпат і прилеглих територій*аук. 2012. С. 158–171.
28. Vogucki A., Brusak W., Krawczuk J., Moskaluk K., Sirenko I., Tomeniuk O., Szewczuk O., Zinko J. Konceptcja i zasady tworzenia geoparkow na zachodzie Ukrainy. *Annales UMCS*. Vol. LXVII. Z. 2. Sectio B. 2012. S. 9-32.
29. Кравчук Я., Богуцький А., Зінько Ю., Брусак В., Шевчук О. Концептуальні і методичні засади формування мережі геопарків в Україні. *Географічна наука і практика: виклики епохи: Матеріали міжнародної науково-практичної конф., присвяченої 130-річчю географії у Львівському університеті*. Львів: Видавн. центр ЛНУ імені Івана Франка, 2013. Том 2. С. 202–207.
30. Кравчук Я., Богуцький А., Зінько Ю., Брусак В., Кричевська Д., Благодир С., Шевчук О. Мережа геопарків в Україні: головні засади формування. *Вісник Львівського університету. Серія географ.* 2013. Вип. 46. С. 203–217.

Стаття надійшла до редакції 07.04.2022

Стаття рекомендована до друку 27.05.2022

V. F. ZAHRIICHUK,

Postgraduate Student of the Department of Geomorphology and Paleogeography
e-mail: vzagriychuk93@gmail.com ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0001-8925-8328>
Ivan Franko National University of Lviv,
1, Universitetska Str., Lviv, 79000, Ukraine

NATURAL RESERVE FUND OF THE WESTERN PART OF THE NORTH POKUTTYA HIGHLAND: STRUCTURE AND PROBLEMS AND PROSPECTS OF OPTIMIZATION

Objective. Analyze the structure and features of the nature reserve fund within the western part of the North Pokut highland and find out the problems and prospects for its optimization.

Methods. Field, analysis, processing of stock materials of environmental services, remote sensing methods, cartographic.

Result. The nature reserve fund of the western part of the North Pokuttya highland forms one regional landscape park, 15 reserves, 37 natural monuments, 12 protected tracts, three arboretums and five parks-monuments of garden and park art. The largest in area is the Dniester RLP (19,556 hectares), which accounts for 96% of the total area of the NPF in the region. A large number of valuable natural objects: caves, rocks, ledges, karst funnels and abysses, springs are located outside the Dniester RLP. Suggestions for optimizing the protection of valuable objects that need to be preserved. Valuable objects need protection in the form of geological monuments of nature and karst-speleological reserves for their further preservation, as karst abysses and funnels, occasionally at the foot of rocks become places of accumulation of household waste of the local population. This leads to loss of value of the natural object, pollution of the environment, deterioration of the ecological condition of the territory.

Conclusions. We propose to create a karst and speleological reserve for the preservation and protection of caves, karst fields in the vicinity of Isakiv. As a geological monument of nature, it is necessary to protect large karst abysses ("vertebrae") and the cave "Pokutyanka" with a length of about 935 m. It is necessary to create hydrological monuments of nature to preserve high flow sources, waterfalls on travertine rocks. They are concentrated along the slopes of the Dniester.

KEY WORDS: North Pokuttya highland, Prut-Dniester interfluve, Dnistrovskiy RLP, reserves, natural monuments, protected tracts

Reference

1. Rudenko, L.G. (Ed.). (2007). National Atlas of Ukraine. Kyiv: DNVP "Cartography".
2. Hofstein, I.D. (1962). Neotectonics and morphogenesis of Upper Transnistria. Kyiv: Vid-vo AN URSS. (In Ukrainian)
3. Giletsky, J.R. (1992). Geography of Ivano-Frankivsk region. Nature: textbook. mate. Ivano-Frankivsk, Galicia, (In Ukrainian)
4. Nature Reserve Fund of Ivano-Frankivsk Region. Register-reference. (1995). State Department of Environmental Safety in Ivano-Frankivsk Region. Ivano-Frankivsk. (In Ukrainian)
5. Prikhodko, M.M., Abramyuk, V.M., & Boychuk I.I. (2000). Nature reserves and objects of Ivano-Frankivsk region. Ivano-Frankivsk. (In Ukrainian)
6. Nature Reserve Fund of Ivano-Frankivsk Region. (2022, April 03). Retrieved from <https://pzf.land.kiev.ua/pzf-obl-9.html>
7. Nature Reserve Fund of Chernivtsi region. (2022, April 03). Retrieved from <https://pzf.land.kiev.ua/pzf-obl-24.html>
8. Castles, rest, recovery and healing in Galicia. (2022, April 05). Retrieved from <http://www.zamky.com.ua>
9. Carpathians.Info. (2022, April 04). Retrieved from <https://www.karpaty.info/en/uk/ch/>
10. Tlumach Regional State Administration. Official site. (2022, April 03). Retrieved from <http://ww2.if.gov.ua/tlumatska>
11. Horodenka Regional State Administration. Official site. (2022, April 03). Retrieved from <http://horodenkarda.gov.ua>
12. Dniester Regional Landscape Park. (2022, April 05). Retrieved from <https://www.dniesterpark.if.ua>
13. Maryshevych, O.G. (2012). Report on the implementation of the contractual theme "Collection, systematization and generalization of materials for the development of the project of organization of the Dniester regional landscape park". Institute of Carpathian Ecology of NAS of Ukraine. Lviv. (In Ukrainian)
14. Harmatiy M.V. (Ed.). (2002). Geography of Tlumach district: manual. for teaches. and uch. Interpreter; RVC "Zlagoda". (In Ukrainian)
15. Giletsky, J.R. (1999). Geography of the native land Ivano-Frankivsk region. Lviv, VNTL.
16. Zahriichuk V.F. (2018). Analysis of relief morphometry of Tlumach district of Ivano-Frankivsk region by GIS.

- Proceedings of the XVII student scientific conference "Realities, problems and prospects of geography in Ukraine" (May 18, 2016). Lviv: VC LNU them. Ivan Franko, 2018. (pp. 37–45). (In Ukrainian)
17. Zahriichuk, V. (2019). Recreational assessment of the relief of the Dniester regional landscape park (Ivano-Frankivsk region). *Problems of geomorphology and paleogeography of the Ukrainian Carpathians and adjacent territories*. (1), 166–182. (In Ukrainian)
  18. Zahriichuk, V.F. (2019). Monuments of nature and historical and cultural objects of the Dniester rlp: state of protection and prospects of tourist use. *Problems of geomorphology and paleogeography of the Ukrainian Carpathians and adjacent territories*, 2, 78 –83. (In Ukrainian)
  19. Zagriychuk, V. (2021). Recreational use of inanimate objects in the Dniester RLP: state, problems, prospects. *Proceedings of the 12th scientific-practical seminar with international participation "Problems of geomorphology and paleogeography of the Ukrainian Carpathians and adjacent territories"*, (November 25-26, 2021) . Lviv: VC LNU them. Ivan Franko, 2021, (pp. 143–148). (In Ukrainian)
  20. Law of Ukraine "On Nature Reserve Fund". (2022, April 03). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-12#Text>
  21. Vyalov, O.S., Glushko, V.V., Grishkevich, M.M., & Pishvanova, J.S. (1962). Stratigraphy of the Neogene of the Precarpathian and Transcarpathian Depression. Proceedings of the V Congress of the Carpatho-Balkan Association. Kyiv: Ed. USSR Academy of Sciences. (In russian)
  22. Gerenchuk, K.I. (Ed.).(1973). Nature of Ivano-Frankivsk region. Lviv: Higher School. (In Ukrainian)
  23. Gerenchuk, K.I. (Ed.).(1978). Nature of Chernivtsi region. Lviv: Higher School. (In Ukrainian)
  24. Stetsyuk, V.V.(Ed.). (2010). Relief of Ukraine . Kyiv: Slovo Publishing House. (In Ukrainian)
  25. Zinko, Yu.V., & Shevchuk, O.M. (2011). Designed geoparks of Western Ukraine. *Physical geography and geomorphology*, (3 (64), 41–55. (In Ukrainian)
  26. Shevchuk, O. (2011). Methodical bases of creation of national geoparks in Ukraine. *Scientific herald of the Chernivtsi national university: Geography*, (587-588), 82–88. (In Ukrainian)
  27. Brusak, V., & Bayunova, B. (2012). Monuments of inanimate nature of Halych district of Ivano-Frankivsk region: current state and prospects of ecotourism use. *Problems of geomorphology and paleogeography of the Ukrainian Carpathians and adjacent territories*, 158–171. (In Ukrainian)
  28. Bogucki, A., Brusak, W., Krawczuk, J., Moskaluk, K., Sirenko, I., Tomeniuk, O., Szewczuk, O., & Zinko, J. (2012). Conception and principles of geoparks development in the west of Ukraine. *Annales UMCS, LXVII. Z. 2. Sectio B*, 9-32.
  29. Kravchuk, J., Bogutsky, A., Zinko, Y., Brusak, V., & Shevchuk, O. (2013). Conceptual and methodical bases of formation of a network of geoparks in Ukraine. Proceeding of the international scientific and practical conference devoted to the 130 anniversary of geography at Lviv University: "Geographical science and practice: challenges of an epoch", Center of Ivan Franko Lviv National University, 2, 202–207. (In Ukrainian)
  30. Kravchuk J., Bogutsky A., Zinko Y., Brusak V., Krychevska D., Blagodyr S., Shevchuk O. (2013). Network of geoparks in Ukraine: main principles of formation. *Visnyk of Lviv National University. Geographer series*, (46), 203-217. (In Ukrainian)

The article was received by the editors 07.04.2022

The article is recommended for printing 27.05.2022